

Hyvinvointivaltioiden mallit

- Hyvinvointivaltion suppea tulkinta:
 - sosiaalipalvelut, tulonsiirrot jne.
- Hyvinvointivaltion laaja tulkinta:
 - valtion rooli talouselämässä
 - työllisyys, palkat, koulutus, terveyspalvelut, asuntokysymykset, sosiaalipalvelut, verotusjärjestelmä, vakuutukset jne. → hyvinvointikapitalismi

© Mikko Mattila

1

Taustaa

- Hyvinvointivaltion kehitys alkoi teollistumisen seurauksena
- Teollistumisesta seurasi yhä useampien ihmisten siirtyminen omavaraistaloudesta palkkatyöhön ja näin markkinoiden piiriin (commodification)
- Yleisellä tasolla hyvinvointivaltion keskeinen piirre on ollut työntekijöiden markkinariippuvuuden vähentäminen (decommodification) → "sosiaalinen kansalaisuus"

© Mikko Mattila

2

Historiaa

- Aatehistoriallisesti hyvinvointivaltion kehitykseen ovat vaikuttaneet
 - 1) konservatismi,
 - 2) liberalismi ja
 - 3) sosialismi aatteet.
- Ensimmäiset vaikutteet lähinnä konservatismista ja liberalismista, sosialismin merkitys kasvoi myöhemmin työväenluokan merkityksen kasvaessa

© Mikko Mattila

3

Kolme mallia

- Hyvinvointivaltioissa voidaan erottaa kolme erilaista mallia (Gøsta Esping-Andersen):
 - liberaali hyvinvointivaltio
 - korporatiivinen/konservatiivinen hyvinvointivaltio
 - sosialidemokraattinen hyvinvointivaltio

© Mikko Mattila

4

Liberalismi

- Liberaalissa aateperinteessä työntekijöiden joutuminen markkinoiden "armoille" ei ollut ongelma, päinvastoin
- Julkisen vallan toimenpiteet hyväksyttäviä ainoastaan markkinoiden epäonnistuttua
- Jos joku ei pysty markkinoiden avulla saamaan riittävästi toimeentuloa, voidaan käyttää tarveharkintaisia keinoja
- Liberalismi vahvoilla erityisesti englanninkielisissä maissa

© Mikko Mattila

5

Liberaali hyvinvointivaltiomalli

- Peruseriaate: yksilöt ovat vastuussa itsestään
- Suuruudeltaan pienet tarveharkintaiset avustukset
- Toimenpiteet suunnattu lähinnä köyhille ja matalapalkkaisille työntekijöille
- Vähän julkisia hyvinvointipalveluita (paitsi koulutus, mutta siitäkin osan hoitavat yksityiset koulut ja yliopistot)
- Keskiluokka voi hoitaa itse omat tarpeensa yksityisten vakuutusten avulla
- Suuret tuloterot, korkea köyhyysaste
- Tyypillisiä maita: USA, Kanada, Australia

© Mikko Mattila

6

Konservatismi

- Korporatiivinen hyvinvointivaltiomalli pohjaa konservatismiin aateperinteeseen
 - perinteiden, yhteisöllisyyden ja uskonnon korostaminen tärkeitä arvoja
 - paternalistinen ajattelu → tehtaan omistajan täytyy pitää huolta työntekijöistään ja heidän perheistä
 - "korporaatiot" (killat, yhdistykset ym.) perustettiin huolehtimaan jäsenistään
 - konservatiivinen ajattelu erityisen vahvaa Manner-Euroopassa

© Mikko Mattila

7

Konservatiivinen hyvinvointivaltiomalli

- Julkinen sektori hoitaa hyvinvointipalvelut lähinnä vakuutusjärjestelmien kautta
- Tavoitteena ei tulojentasaus, vaan tuloerojen säilyttäminen (etujen taso sidottu ansaittuun palkkaan)
- Vahva perhekorostus: ei päiväkoteja, vaan naiset hoitavat lapset kotona
- Vähän julkisia hyvinvointipalveluja (paitsi koulutus)
- Tuloerot ja köyhyys teollisuusmaiden keskitasoa
- Tyypillisiä maita: Saksa, Ranska, Itävalta, Italia

© Mikko Mattila

8

Sosialismi

- Sosialismi kaikkein merkityksellisin aate hyvinvointiajattelun taustalla
- Tavoitteena työntekijöiden markkinariippuvuuden poistaminen
- Työväenluokan kasvu ja demokratisoituskehitys nosti vähitellen sosialismin merkitystä poliittisena voimana
- Alkuperäinen vaatimus: kaikille oikeus riittävään minimitoimeentuloon (köyhyyden poisto)
- Vasta 1960-luvulla vasemmistopuolueet alkoivat painottaa korkeampia etuja (myös työssäkäyville)

© Mikko Mattila

9

Sosialidemokraattinen malli

- Peruseriaate: julkinen sektori on vastuussa yksilöistä
- Tyypillistä universaalit edut (näin myös keskiluokka sitoutettu mallin kannalle)
- Tasa-arvo, tuloerojen pienentäminen ja täystyöllisyys tavoitteena
- Vahvat julkiset palvelut (koulut, sairaalat, terveyskeskukset, vanhainkodit, päiväkodit jne)
- Pienet tuloerot, alhainen köyhyysaste
- Tyypillisiä maita: Ruotsi, Norja, Alankomaat, Suomi(?)

© Mikko Mattila

10

Julkisen sektorin menot (% BKT:stä)

	1970-79	1980-89	1990-99	Muutos 1970-1990-luku
Suomi	36	43	55	19
Ruotsi	51	63	63	12
Norja	46	47	50	4
Tanska	45	57	58	13
USA	32	35	36	4
Britannia	43	45	43	0
Australia	31	37	37	6
Saksa	45	48	48	3
Italia	40	49	53	13
Ranska	41	50	52	11
Espanja	25	39	46	21
Keskiarvo	40	47	49	9

© Mikko Mattila

11

Julkiset terveysmenot (% BKT:stä)

	1960	1973	1990-98	Muutos 1960-1990/98
Suomi	2	4	6	4
Ruotsi	3	7	7	4
Norja	3	6	6	3
Tanska	3	6	7	4
USA	1	3	7	6
Britannia	3	5	6	3
Australia	3	4	6	3
Saksa	3	6	8	5
Italia	3	6	5	2
Ranska	3	5	7	2
Espanja	1	3	6	5
Keskiarvo	3	5	6	3

© Mikko Mattila

12

Julkiset koulutusmenot (% BKT:stä)

	1960	1980	1996	Muutos 1960-1996
Suomi	7	5	8	1
Ruotsi	5	9	8	3
Norja	5	7	7	2
Tanska	4	7	8	4
USA	7	7	5 (94)	-2
Britannia	5	6	5 (95)	0
Australia	4	6	6 (95)	2
Saksa	4	-	5	1
Italia	4	5 (83)	5	1
Ranska	3	5	6	3
Espanja	2	2	5	3
Keskiarvo	5	5	6	1

© Mikko Mattila

13

Tulonsiirrot (% BKT:stä)

	1970-79	1980-89	1990-99	Muutos 1970-1990-luku
Suomi	9	13	20	11
Ruotsi	14	18	21	7
Norja	13	13	16	3
Tanska	13	17	19	6
USA	9	11	13	4
Britannia	10	13	15	5
Australia	6	7	8	2
Saksa	15	17	18	3
Italia	15	17	18	3
Ranska	16	17	18	2
Espanja	11	16	17	6
Keskiarvo	12	14	17	5

© Mikko Mattila

14

Yhteenvetoa kehityksestä

- Julkisen sektorin koko suurin sosialidemokraattisissa ja pienin liberalistisissa hyvinvointivaltioissa
- Nopein kasvukausi välillä 1960-1985, tämän jälkeen kasvu tasoittunut
- Ero ei synny koulutuksesta tai terveystennoista, vaan tulonsiirroista ja julkisesta palvelutuotannosta
 - esim. terveydenhoitopalveluihin panostetaan samalla tavalla kaikissa malleissa, mutta sosialidemokraattisessa mallissa julkinen sektori myös tuottaa terveystennoja

© Mikko Mattila

15

Hyvinvointivaltion ongelmat

- Liian laajan hyvinvointivaltion on väitetty hidastavan taloudellista kasvua ja lisäävän työttömyyttä
- Tämä ongelma realisoitui 1970-luvun puolivälin jälkeen, kun taloudellinen kasvu hidastui, mutta hyvinvointivaltion kasvu ei
- Vastaväite: ainakin osa hyvinvointivaltion toimista suunnattu taloudellisen kasvun parantamiseksi
 - esim. panostus inhimilliseen pääomaan ja tutkimukseen
 - tutkimusten mukaan julkisen sektorin koolla ja taloudellisella kasvulla ei ole voimakasta riippuvuutta suuntaan tai toiseen

© Mikko Mattila

16

Työttömyysaste (%)

	1960-66	1974-79	1990-94	1999-02
Suomi	1	4	12	10
Ruotsi	2	2	5	6
Norja	1	2	6	4
Tanska	2	6	9	5
USA	5	8	6	5
Britannia	1	4	8	5
Australia	2	5	10	7
Saksa	1	3	7	8
Italia	5	7	11	10
Ranska	1	5	11	9
Espanja	2	5	19	11
Keskiarvo	3	5	8	7

© Mikko Mattila

17

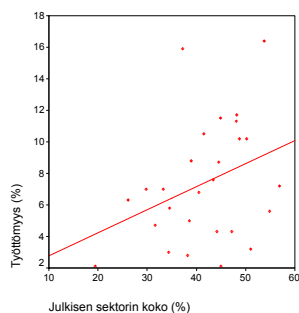
Hyvinvointivaltion ongelmat

- Tuottavuuden kasvun hidastuminen
 - palvelusektorilla tuottavuus kasvaa huomattavasti hitaammin kuin teollisuudessa → palvelusektorin kasvaessa taloudellinen kasvu hidastuu → verotulot pienenevät → veroja täytyy korottaa, jotta hyvinvointimenot voidaan ylläpitää
- Rakenteelliset muutokset
 - väestön vanheneminen → eläkemenot ja terveydenhoitomenot kasvavat
 - työssäkäyvän väestöosan suhteellinen pieneneminen → jos tuottavuus ei kasva, voi eläkkeiden maksu tulevaisuudessa olla ongelma

© Mikko Mattila

18

Työttömyys & julkisen sektorin koko

OECD-maat 1999

© Mikko Mattila

19

Työllisyysaste (miehet)

	1960	1974	1993	Muutos 1960-1993
Suomi	91	80	78	-14
Ruotsi	99	89	79	-19
Norja	92	87	82	-10
Tanska	100	90	87	-13
USA	91	85	85	-6
Britannia	99	92	84	-15
Australia	97	99	85	-12
Saksa	94	89	78	-17
Italia	95	85	75	-21
Ranska	95	85	75	-20
Espanja	100	91	75	-25
Keskiarvo	95	88	81	14

© Mikko Mattila

20

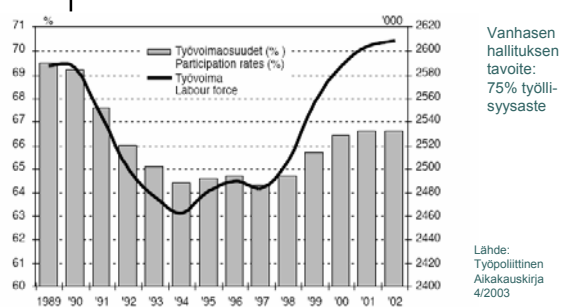
Työllisyysaste (naiset)

	1960	1974	1993	Muutos 1960-1993
Suomi	66	66	70	4
Ruotsi	50	65	76	26
Norja	36	50	71	35
Tanska	44	63	78	35
USA	43	52	69	27
Britannia	46	54	65	19
Australia	34	49	62	28
Saksa	49	51	61	12
Italia	40	34	43	4
Ranska	47	51	59	12
Espanja	26	33	43	17
Keskiarvo	41	48	60	19

© Mikko Mattila

21

Työllisyysaste

Lähde:
Työpoliittinen
Aikakauskirja
4/2003

© Mikko Mattila

22

Sukupolvitilinpito

	Leikkaus julkisen sektorin kulutusmenoissa (%)	Leikkaus julkisen sektorin siirtomenoissa (%)	Lisäys kaikissa veroissa (%)	Lisäys tuloveroissa (%)
Suomi	48	27	21	54
Ruotsi	38	23	16	43
Norja	12	9	7	11
Tanska	10	5	3	6
USA	19	20	11	24
Britannia	7	10	3	10
Australia	25	12	5	9
Saksa	21	18	10	30
Italia	37	18	12	33
Espanja	51	23	17	54

Lähde:
Kotikoff
2001

© Mikko Mattila

23